

В І Д Г У К
офіційного опонента Черниш Наталії Йосипівни
на дисертацію Голікова Олександра Сергійовича
«Фабрикація порядку. Знання в конституюванні соціального», поданої у
спеціалізовану вчену раду Д 64.051.15 в Харківському національному
університеті імені В.Н. Каразіна у вигляді монографії для здобуття
наукового ступеня доктора соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01 –
теорія та історія соціології

Загальновідомо, що здобувач докторського наукового ступеня в будь-якій науці хоч у певних рамках, але доволі вільно послідовно формулює в тексті роботи (авторефераті) її назву (тему), наукову проблему, мету та завдання, а згодом результати їхнього розв'язання з приписаними на його розсуд ступенями їхньої новизни. Згодом він формулює висновки, де має стверджувати, що сукупність результатів розв'язаних завдань дозволяє наполягати на тому, що мета роботи не тільки досягнута, а ще й те, що поставлена у Вступі наукова проблема знята (тобто робота завершена). Виконання здобувачем цієї базової вимоги, згідно з п. 10 «Порядку присудження...», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, обов'язково має бути прокоментоване опонентом. Водночас із початком 2017 р. для опонента та здобувачів вже постають чинними «Вимоги до оформлення дисертації», затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України (МОНУ) № 40 від 12.01.2017. Згідно з ними, дисертація повинна містити деякі інноваційні елементи, що їх не було до 2017 р., а опонент має засвідчити їхню наявність, незалежно від стану знань дисертанта про ці вимоги та ступеню їхнього втілення в тексті дисертації.

Отже, на відміну від рецензентів монографії, які в першу чергу мають бути зосереджені лише на її змісті, пропоную свої судження на згаданих вище нормативних підставах у порядку, рекомендованому «Пам'яткою офіційному опоненту». З першого абзацу цього документа опонента орієнтують на застосування критичного підходу до дисертаційного дослідження; опонент особисто відповідає за об'єктивність і високу якість підготовленого ним

відгуку, а це ще водночас виступає доконечною умовою конструктивної дискусії під час захисту.

У «Пам'ятці...» вказано, що у відгуку не можна ухилятися від аргументованої оцінки наукового рівня дисертації по суті, тому короткий формальний висновок про те, що дисертація відповідає встановленим вимогам, є неприйнятним, відтак обсяг відгуку не може бути коротким. Самі судження за своїм змістом повинні мати оціночний характер, в тому числі й щодо змісту розділів, а не бути їхнім переказом: переказ вже є відомим членам кожної спеціалізованої вченої ради (СВР), оскільки це зроблено в розісланих персонально примірниках автореферату. Більш того, опонент має вивчити не тільки монографію, а ще й автореферат, кандидатську дисертацію (в нашому випадку на тему «Особливості культурного капіталу сучасного українського студентства», захищену в 2009 р.), опубліковані праці за темою проведеного Голіковим О.С. дисертаційного дослідження тощо.

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження розкрита вельми широко та системно. Опоненту очевидно, що наразі не варто як додатково, так і розлого вказувати на необхідність соціологічного узагальнювальння розуміння процесів формування, відтворення та буття знаннєвої конституції соціального. Звісно, такі процеси залишаються певний період в минулому і навіть на сьогодні ще є недостатньо опрацьованими. Ця обставина поглиблюється й тим, що в сучасному українському суспільстві, на жаль, маємо виразний тренд до знецінення знання та невиправданого захоплення інформацією. І хоча сам дисертант включає інформацію до знаннєвого простору як складову, все ж ці два поняття не є рівноважними. Як викладачу ВНЗ, мені добре відомий потяг наших студентів не так до оволодіння знаннями (багато з них не вміють читати тексти, особливо такі, що вимагають поглиблених рефлексій), як до вміння швидко знайти потрібну інформацію у перфорованому і редукованому, а подекуди і у спотвореному вигляді. Інколи здається, що якби в Україні раптом відключили Інтернет з його пошуковими серверами чи просто пропав електронний зв'язок, життя б зупинилося і ніхто не знав би, що робити. На мій

погляд, таке масове захоплення молоді уривчастою і часто недостовірною інформацією веде до соціальної дебілізації, атрофує здатність здобувати наукове знання та навички його використання в реальному житті.

Визначаючи актуальність теми дисертації, вважаю доцільним вказати на те, що вона виконана в межах наукового напрямку досліджень кафедри соціології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (ХНУ), зокрема таких тем, як «Сучасні університети як осередки формування майбутньої інтелектуальної еліти» (2000–2001 рр., номер державної реєстрації 0100U003309, керівник – Л.Г. Сокурянська), «Проблеми формування громадянської ідентичності молоді: роль освіти як чинника консолідації суспільства» (2008–2009 рр., номер державної реєстрації 0108U001642, керівник – Л.Г. Сокурянська); «Духовний світ сучасного студентства: національні джерела та глобальні орієнтири» (2010–2011 рр., номер державної реєстрації 0110U001436, керівник – Л.Г. Сокурянська); «Традиційні, модерні та постмодерні цінності в українському мегаполісі (приклад Харкова)» (2017 р., номер державної реєстрації 0117U003722, керівник – О.О. Мусієздов).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані в дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи у вигляді монографії та автореферату засвідчує системне знання дисертантом специфіки окресленої тематики. Окремої схвальної оцінки заслуговує підхід до аналітичного огляду наукових досліджень та публікацій за темою. В процесі опанування джерельної бази за темою до дискурсу було доречно введено велику кількість праць як мало відомих, так і видатних авторів. Розлогий зміст монографії надає достатньо підстав вважати, що Голіков О.С. ретельно проаналізував передумови як для започаткування свого дисертаційного дослідження загалом, так і для доведення правомірності власного вибору об'єкта, предмету, мети, завдань дослідження, методів, адекватних для їхнього розв'язання.

Щодо структури представленої наукової праці маю вказати, що дисертаційне дослідження Голікова О.С. містить 4 розділи, 13 підрозділів та 33

пункти, що вказує на структурованість творчого задуму й великий обсяг виконаної пошуково-аналітичної роботи. Варто відмітити логічну послідовність постановки завдань в контексті заявленої мети та отриманих наукових результатів, а також висновків і рекомендацій дисертації, які мають в основному належний рівень обґрунтованості завдяки використанню властивих методів дослідження. Так, для уточнення процесів конституювання знання у культурному споживанні застосовано порівняльний аналіз даних кількісних соціологічних опитувань з метою виявлення тенденцій; для визначення діяльнісної фабрикації соціального та її знанневого оформлення – факторний аналіз даних, отриманих за допомогою методів опитування (зокрема анкетування); для концептуалізації поняття протоколу – аналіз результатів фокусованих групових інтерв'ю, проінтерпретованих не традиційним чином (тобто як набір суджень з певного приводу), а у вигляді суми соціальних інтеракцій з приводу встановлення та соціального відтворення певного знанневого порядку; для опису та типологізації технік та протоколів встановлення соціального і об'єктивацій знання – аналіз листів, описаних не як джерело об'єктивної інформації, а як сукупність соціально здійснюваних та знаннево оформлених дій.

Також варте уваги та позитивної оцінки застосування широкого переліку літературних джерел із досліджуваної тематики, а також обсяг проаналізованого фактичного матеріалу. Водночас така велика кількість пунктів наводить опонента на думку, що дисертація як наукова картина процесу фабрикації порядку має радше вигляд складного та яскравого вітражу. На тлі 33 пунктів дисертації сформульовано 13 завдань та запропоновано 14 результатів, серед яких дев'ять вперше отримано здобувачем самостійно, та ще є п'ять результатів, що дістали подальший розвиток, дякуючи зусиллям здобувача. Мабуть, деякі пункти із 33 наведених мають службовий характер, а отримані в них результати мають технічне значення без ознак новизни, вартої окремої презентації, що, втім, не слід однозначно вважати недоліком, бо вони теж можуть слугувати підставою для досягнення мети.

3. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій зазвичай забезпечена застосуванням комплексу методів науково-соціологічного пошуку, достатньо адекватних сутності об'єкту, предмету, меті й завданням дослідження, масиву соціологічних даних. Висновки являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи, бо повністю відображають основні результати проведеного дослідження, а також можливі напрями їхнього практичного застосування. Отже, положення, висновки і пропозиції, наведені Голіковим О.С., в цілому можна трактувати як системні та достовірні, але в контексті чинних «Вимог оформлення дисертацій» вони не виглядають твердженнями, що здобувач мав би виносити на захист, а скоріше анотаціями результатів, а це суперечить п. 8 «Вимог ...».

4. Оцінка новизни наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. На мою думку, представлений Голіковим О.С. матеріал можна з певною долею обережності вважати різновидом метатеорії, оскільки він містить всі необхідні для неї компоненти у вигляді відповідного понятійно-категоріального апарату (метазнання, метасуб'єктність, метакомунікація, метамова, метаоперація встановлення протоколу взаємодії тощо), низку засадничих постулатів та метаметодів дослідження. У такому сенсі науковий доробок здобувача, на мій погляд, наближається до виділеного Дж. Рітцером одного з трьох різновидів метатеоретизування - як джерела підходів до узагальнення соціологічної теорії стосовно ролі знання у конституюванні соціального, до створення метатеорії в сенсі зведення своєрідної арки над теоріями і парадигмами, об'єднуючи їх у такий спосіб. Чому я вважаю метатеоретизування, виконане здобувачем, таким плідним для нашої соціологічної науки? Тому що його положення вповні можуть слугувати напрямними для розвитку відповідних теорій середнього рівня (таких, до прикладу, як соціологія повсякденності, соціології культури, соціології пострадянських трансформацій тощо), а також для розробки методології конкретних соціологічних досліджень, що великою мірою реалізовано самим здобувачем в його власній роботі. Саме це я вважаю головним внеском

Голікова О.С. у розвиток загальної соціологічної теорії, чого сьогодні так бракує українській соціології. Думаю, що головні результати його роботи незабаром будуть визнані і у більш широкому масштабі як нове, «свіже» слово у продукуванні не таких вже і численних аточних метатеорій в соціологічній науці сьогодення.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, загалом є досить потужною, а це дозволяє припустити, що монографія може постати ще і в ролі навчального посібника для студентів численних ВНЗ України, і не тільки для майбутніх соціологів, бо стимулює вивчення розвитку як теорії та історії соціології, так і філософії науки, культурології тощо, що посприяє оновленню взірців вивчення теорії та практики когнітивних процесів як таких. Адже притаманна вже поколінням студентів і науковців нехоть до теоретизування, нездатність продукувати нове знання на найвищих щаблях має бути подолана якраз за допомогою пропозицій, що їх так рясно представлено у доробках Голікова О.С.

5. Повнота висвітлення результатів у публікаціях. Основні наукові результати дисертації відображено у 48 наукових публікаціях, з яких: одноосібна монографія (34,45 д.а.) та розділи у двох колективних монографіях, 22 статті у наукових фахових виданнях (в тому числі шість статей у виданнях Польщі, Угорщини та Білорусі), п'ять статей в періодичних наукових виданнях, 17 тез доповідей на фахових конференціях (загальний обсяг 23,5 д.а.). Ці публікації відображають основні наукові результати дисертації мірою, достатньою задля опанування творчого задуму здобувача. Дослідницька робота Голікова О.С. пройшла апробацію на чисельних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

6. Відповідність дисертаційної роботи та автореферату встановленим нормативним вимогам оформлення. Слово «порядок» належить до ключових цієї дисертації, а тому ігнорування «Вимог оформлення дисертації», вже згаданих вище, викликає, м'яко кажучи, здивування опонента, бо порушено

порядок «фабрикації» дисертації. Так, Вступ до монографії не має початкової рубрики взагалі, тобто раніше відомої як «Актуальність теми», як це має місце в авторефераті дисертації, що прийнята спеціалізованою вченою радою до захисту у вигляді монографії. «Вимоги оформлення дисертації» мали схилити здобувача до обов'язкового використання такої першої рубрики Вступу, як «Обґрунтованість вибору теми дослідження». Доречність цієї новації стає очевидною на прикладі автореферату Голікова О.С. На його перших п'яти сторінках здійснено вельми розлогий опис стану наукових пошуків за темою дисертації, що зазвичай роблять у першому розділі, проте самого обґрунтування вибору теми дослідження (див. п. 8 «Вимог ...») так і не зроблено. Приймати пояснення Голікова О.С. шляхом його посилання на неухважність¹ можу, але обов'язкового обґрунтування вибору теми дисертації це не замінить.

Саме ця оновлена рубрика має згідно з п. 8 «Вимог...» завершитися визначенням сутності наукової проблеми. Проте здобувач запропонував інше: «Наукова проблема, яка вирішується в роботі, пов'язана з необхідністю розробки соціологічної концепції знанневих засад, структур та вимірів соціального». По-перше, фраза нелогічна; на мій погляд, вона може бути сформульована навпаки: «Розробка соціологічної концепції знанневих засад, структур та вимірів соціального пов'язана з необхідністю зняття наукової проблеми, сутність якої полягає в такому: ...». По-друге, коли немає визначення сутності наукової проблеми, то нема підстав наголошувати про її зняття. На с. 26 дисертації написано: «У висновках дисертації наведені основні положення авторської концепції місця та ролі знання в конституюванні соціального, розробленої на основі узагальнення теоретичних підходів та результатів емпіричних досліджень» - це правильно, але через відсутність формулювання

---

¹ Авторська неухважність дивує фахового читача вже з другої сторінки монографії, що друкована у 2018 р., де рецензента Є. І. Головаху – доктора філософських наук, професора, заступника директора з науки Інституту соціології НАНУ - номіновано помилково як доктора соціологічних наук; забутим залишилось його обрання в березні 2018 р. до складу членів-кореспондентів НАНУ.

наукової проблеми дисертації мова про її зняття у висновках так і не йде. Більш того, на с. 16 автореферату під заголовком «Основний зміст роботи» маємо наступне: «У Вступі обґрунтовується актуальність теми та проблемна ситуація; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, темами; сформульовано мету і задачі, об'єкт і предмет дослідження, його теоретико-методологічні засади, методи та емпіричну базу; викладено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації». Отже, сам здобувач визнає відсутність обов'язкового формулювання у Вступі сутності наукової проблеми.

Далі, на с. 8 автореферату написано: «Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливої наукової проблеми соціології знання – розробці соціологічної концепції знанневих засад, вимірів та структур соціального». Раніше теж на с. 8 написано: «Метою дослідження є концептуалізація знанневих засад, вимірів та структур соціального як упорядкованості режимно здійснюваних дій». Тобто, всупереч канонам логіки наукового дослідження, здобувач ототожнює мету з науковою новизною.

Завершуючи оцінювання відповідності дисертаційної роботи та автореферату встановленим нормативним вимогам оформлення, знов згадую п. 8 «Вимог оформлення ...», оскільки ці вимоги на початку 2017 р. підвели підсумки результатів дискусії у різних форматах, що була започаткована в Бюлетені ВАК України №4 за 2009 рік (див. статтю д. філолог. н. Партико З.В. «Що захищаємо: дисертацію в цілому чи лише положення для захисту?») про спосіб подання наукової новизни.

Отже, наразі чинним є тільки один спосіб подання: *наукова новизна отриманих результатів* (аргументовано, коротко та чітко представляються основні наукові положення, які виносяться на захист, із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше). На мій погляд, вперше одержані здобувачем результати подані не у формі наукових положень, що

здобувач їх має захищати, а скорше у формі анотацій, що не мають чіткості й тому перманентно викликають сумніви про доречність такого формату викладу новизни. Під рубрикою «дістало подальший розвиток» наведено п'ять результатів, щодо яких зазначення відмінності одержаних результатів від відомих раніше відсутнє. Ця обставина викликає певний сумнів як достовірності, так і обґрунтованості таким чином поданих результатів, бо неможливо такими рисами оцінити те, чого немає взагалі, тобто відмінності одержаних результатів від відомих раніше.

Вказані недоліки не заважають мені вважати, що дисертація є самостійною та загалом завершеною творчою роботою, якій притаманні такі суттєві риси: логічна послідовність завдань та адекватних методів їхнього розв'язання, системна цілісність сукупності отриманих результатів, науковий стиль викладу матеріалу, тобто загалом дисертації притаманна достовірність висновків та пропозицій. Разом з тим, змушена констатувати, що монографія Голікова О.С. була 29 серпня 2017 р. затверджена до друку рішенням Вченої ради ХНУ (протокол № 12 від 29.08.2017 р.), тобто через сім місяців після ухвали згаданого наказу МОН №40. Виданий згодом автореферат за своїм змістом надає мені підстави засвідчити часткову відсутність ідентичності змісту Вступу до монографії та Вступу в авторефераті, що зашкодить читачам автореферату отримати адекватне уявлення про дисертацію.

Окремі зауваження та запитання щодо змісту дисертації. Оцінюючи докторську дисертацію Голікова О.С. як роботу самостійну, оригінальну і загалом завершену, підготовлену на високому теоретико-методичному рівні, маю висловити й декілька зауважень, які скоріше можна вважати дорадчими рекомендаціями на майбутнє і для здобувача, і навіть для спеціалізованої вченої, що прийняла до захисту дисертацію у вигляді монографії. Якби до мене було звернення як до потенційного рецензента рукопису, я охоче рекомендувала б рукопис до друку як звичайної наукової монографії. Але її наступне висування на захист як дисертації покладає на її автора та рецензентів

обов'язок враховувати «Вимоги оформлення дисертації», що ухвалено 12 січня 2017, а рукопис затверджено до друку 29 серпня 2017 р. Суперечність наявна, але не завжди подолана.

Структура монографії не містить висновків за наслідками написання кожного розділу та підрозділу, що, мабуть зручно лише для її автора, але суттєво ускладнює читачам відслідкувати логіку авторського пошуку. Далі щодо структури. Передмова для монографії - справа звичайна, але її автор безумовно розмірковував, «фабрикуючи» її зміст, про захист докторської дисертації, а тому передмову слід було перенести до першого розділу як пролегомени. Реферативне розкриття змісту розділів у передмові є зайвим, оскільки в тексті є загальні висновки.

Тепер про Вступ, що в дисертації та в авторефераті має бути ідентичним. На с. 26 дисертації (монографії) сформульована Мета дослідження не у такій редакції, як на с. 6 автореферату. Справа не в тому, краще чи ні стала мета в авторефераті вже після друку монографії, а в тому, що таку модернізацію робити взагалі автор не має права.

Далі, дисертація на с. 26-27 має перелік 13 завдань. У свою чергу, перелік завдань в авторефераті безпідставно модернізовано, хоч їх там теж 13, але деякі з них заслуговують на мій коментар. Завдання № 1-4 не є ідентичними дисертаційним; № 5-6 - без змін; № 7 – «проаналізувати субстратні аспекти феномену комунікації в процесах виробництва знання» не тільки є не ідентичним дисертаційному, а ще сумнівним за змістом, бо комунікація не є феноменом, а аспекти не можуть бути субстратними; № 8 - «дослідити евристичний потенціал категоріального ряду «комунікація», «інформація», «знання», «операція», «відображення», «судження», «смысл», «репрезентація», «знак», «символ» у дослідженні знанневої конституції соціального»; коментар опонента – чому саме категоріальний рід повинен мати евристичний потенціал, а не самостійно кожна категорія окремо?; № 9 – завдання не є ідентичним дисертаційному; № 10-13 – без змін.

Нарешті, на с. 27 дисертації маємо «Предмет дослідження – процеси формування та відтворення, а також модуси буття знанневої конституції соціального», а на с. 7 автореферату є інакший варіант: «Предмет дослідження – процеси формування, відтворення та буття знанневої конституції соціального». Звісно, формулювання схожі, але у минулі роки призначення монографії в тому й полягало, щоб, зокрема, знайти підстави для модернізації тексту та вже на захист подавати дисертацію як рукопис виправлений.

Описати методи дослідження «Вимогами ...» передбачено, але аніяк не теоретико-методологічну базу дослідження, що постає в дисертації на с. 28 та в авторефераті на с. 7-8 як «велика кількість різноманітних концепцій, синтезованих в авторський опис, спрямований від концептуалізації антропологічних підстав соціального через опис соціального Другого й соціального Третього та режими і порядки соціального до проблематики комунікації, знання, свідомості, а звідти – до хронотопу знання та повсякденності як місця розгортання праксису з приводу знання». Такий синтез ще має бути доведеним як науково обґрунтований в окремій докторській роботі; наразі цей синтез виглядає дещо еклектично.

Не пояснено, чому саме здобувач обирає саме такі способи емпіричної верифікації своїх теоретичних гіпотез, які наведено у 4 розділі монографії. Внаслідок цього самий дизайн 4 розділу виглядає дещо уривчасто та еклектично.

На мою думку, недостатньо розкрито логіку інтернального аналізу знання, зокрема того, що заявлено як перший пункт Наукової новизни в авторефераті. Вважаю, що робота виграла б, якби ця логіка була б більш детально експлікована здобувачем.

Але моє головне зауваження полягає у наступному. Задеклароване прагнення створення соціологічної концепції знанневих засад, вимірів та структур соціального мало б бути втілено у єдності двох її принципових складових: системи понять в авторській інтерпретації та головних теоретичних

положень. Але внаслідок розбіжності логічних структур монографії та дисертації створено парадокс кумуляції понять і категорій у Науковій новизні, а головних теоретичних засновків концепції (або постулатів, як їх іменує автор) – у Висновках. Це, на жаль, призводить до штучної розірваності цих двох частин концепції та порушення порядку представлення отриманих результатів.

Загальний висновок. Маю визнати, що у дисертації здійснена концептуалізація порядку соціального як знаннево фабрикованого соціального явища, оскільки Голіков О.С. проаналізував процеси та модули конституювання соціального та місця в них знання. На цій підставі перспективними мають бути соціологічні дослідження конституювання влади, порядків, режимів, практик з позицій соціології знання, що може стати розширеною основою подальших досліджень через застосування запропонованих здобувачем різноманітних напрямів епістемологічного упорядкування знання. Виклад змісту роботи виконано цілком послідовно та аргументовано, а тому загалом вказане дозволяє позитивно оцінити результативно проведене автором дослідження за актуальною науковою темою, в осмисленні якої в наш час все ще бракує концептуальних підходів, що мають враховувати сучасні особливості суспільних реальностей. Це дає підстави вважати, що дисертаційна робота Голікова Олександра Сергійовича «Фабрикація порядку. Знання в конституюванні соціального», поданої у спеціалізовану вчену раду Д 64.051.15 в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна у вигляді монографії для здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01 – теорія та історія соціології, містить нові, достатньою мірою обґрунтовані наукові результати, а також прикладні рекомендації, що в сукупності є суттєвими для розвитку соціологічного знання зі спеціальності 22.00.01 – теорія та історія соціології. Вважаю, що зміст дисертаційної роботи відповідає профілю спеціалізованої вченої ради Д 64.051.15 та паспорту спеціальності 22.00.01, бо паспортом цієї спеціальності передбачено те, що реально зроблено дисертантом:

- вивчення систем загальних і специфічних законів, що відбивають і закріплюють типові, відносно постійні зв'язки в суспільстві, його соціальних інститутах і внутрішніх системах, у структурі соціальних відносин;
- вивчення постулатів, інших вихідних тверджень стосовно соціального життя суспільства, поведінки людей, способів їхньої взаємодії;
- вивчення загальносоціального і власне соціологічного понятійно-категоріального апарату;
- вивчення системи пізнавальних методів, технологій і процедур, що забезпечують повноту опису, пояснень і передбачень соціальних явищ, процесів та відносин на тому чи іншому рівні соціальної організації суспільства.

Аналіз дисертації та автореферату Голікова О.С. свідчить про те, що в процесі написання дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора наук матеріали кандидатської дисертації при формулюванні пунктів новизни здобувачем не використовувались.

Отже, дисертаційне дослідження Голіковим О.С. загалом відповідає вимогам п. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), що застосовують до докторських дисертацій. Пропоную присудити Голікову Олександрові Сергійовичу науковий ступінь доктора соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01 – теорія та історія соціології.

Офіційний опонент: **Н.Й. Черниш**
 професор кафедри соціології
 Львівського національного університету імені Івана Франка,
 Заслужений діяч науки і техніки України,
 доктор соціологічних наук, професор

Підпис д.с.н., проф. Черниш Н.Й. засвідчую

Вчений секретар
 Львівського національного університету
 імені Івана Франка **О.С. Грабовецька**

22.05.2019